

ЧЛЕН 2 ОТ КОНВЕНЦИЯТА ОТ ПАЛЕРМО И ТЪЛКУВАНЕТО МУ В НЯКОИ НАЦИОНАЛНИ НАКАЗАТЕЛНИ ЗАКОНОДАТЕЛСТВА

Д-р Никола Тупанчески
Магистър Драгана Киприяновска

1. Уводни бележки

Появата на организираната престъпност и нейното противодействие неминуемо налагат сериозна необходимост от достъпно определяне и дефиниране на нейните значими компоненти. Теоретичните подходи за определяне на съдържанието и на основните фактори на понятието свидетелстват за необходимост от започване на дискусия по една чувствителна тема, чийто предмет на изследване е трудно податлив на формулиране. При това става дума за такъв вид престъпност, която всекидневно мени своите форми, показвайки изключителна способност за приспособяване към условията на пазара, към политическите обстоятелства и към ситуацията в държавата въобще. Опасността от нея и разрушителното ѝ действие са в това, че тя прониква в най-чувствителните сфери на обществения живот, заплашвайки да се идентифицира с цялостната общественно-политическа система, олицетворен в държавата като политическа организация на обществото (Камбовски 2005, 19 – 20).

Може би най-големият проблем в разбирането на организираната престъпност не е думата престъпност, а наименованието *организирана* (Lyman, Potter 2007, 5). Нерядко към това понятие се причисляват организирани престъпни групи, престъпни групи или организации, дори и тези от типа на традиционните престъпни обединения. С други думи, съществува конгломерат от различни термини, чието съществуване създава сериозни заблуди и неясноти, затруднявайки по този начин тяхното тълкуване и претворяване в практиката. Не бива да се пренебрегва и фактът, че става дума за сложен термин, който включва в себе си широк диапазон от действия, които в специализираната литература по криминология се разглеждат от гледна точка на тяхната тясна връзка с професионалната престъпност, с престъпността на “белите яки”, с икономическата престъпност, с престъпната злоупотреба с власт и с транснационалната престъпност.

*Argumentum a fortiori**, проблемът става комплексен предвид схващането, че в отделните законодателства на държавите не

* По аргумент на по-силното основание.

съществуват уеднакви гледни точки в зависимост от развитието и оформянето на понятието и съдържанието на горепосочения термин. Следователно наред със сравнителния анализ, изследването има значително критично измерение, имайки предвид некоординираните дейности на различните държави в очертаването и прилагането на последователна превантивна и репресивна стратегия за борба с най-голямата заплаха за правовата държава и за човешките права и свободи.

Различни подходи към определянето на организираната престъпност

Кратката историческа ретроспекция сочи, че първата оригинална концепция на организираната престъпност е направена през 1919 г. от Чикагската комисия за престъпността – гражданска организация на бизнесмени, банкери и адвокати, създадена с цел да насърчава промените в системата на наказателното право. Той е фокусиран върху “престъпната класа” от десетина хиляди професионални престъпници в Чикаго по това време. През 30-те години на миналия век се стига до своеобразни промени в разбирането му по начин, чрез който споменатият термин е заменен с концепцията за рекет от страна на престъпни групировки (“gangs”, оттам и названието “gangsters”, подробно вж. Камбовски, 31.) Разсъжденията върху европейското разбиране за организираната престъпност са в тясна връзка с американското тълкуване и неговото влияние за определянето на неговата истинска същност¹. Разбира се, дискутираният модел, обвързан със специфичните социални и обществени дадености в САЩ, не може автоматично да се припише на европейските практики (така и Кајзер 1995, 195).

Търсенето на последователен подход към организираната престъпност започна в началото на 90-те години, когато английското Министерство на правосъдието (*Home office*) формулира следната обща дефиниция: предприятие на група лица, участващи в продължителни незаконни дейности с приоритетна цел за придобиване на печалба, независимо от държавните граници. Подобна е и дефиницията на Националната криминална разузнавателна служба (*National Criminal Intelligence Service*) от 2000 г.: група от поне трима души; продължителна или временна неограничена престъпна дейност, печалба

¹ За различния подход към дефинирането на организираната престъпност в англо-американското право и в държавите от Западна Европа по-обширно вж. Fijnaut Cyrille, *Organized crime: A comparison between The United States of America and Western Europe*, *Brit. J. Criminol.*, Vol. 30, No. 3, Summer, 1990, текстът е достъпен на: <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=48516>.

или власт като основен мотив; извършване на сериозни действия (Cook и др. 2002, 21; по Камбовски 2005, 29). Опитвайки се да вникнем в основата на специфични теоретични мнения, излиза, че пред нас се конкурират различни доктрини, които имат за цел да поставят по местата им всички интегрирани елементи, които формират същността на понятието, въпреки че в крайна сметка те насочват към съществените различия, съществуващи между тях. Преобладаващата част от посочените само теоретично гледни точки потвърждават констатацията, че изследванията върху организираната престъпност най-често се основават на емпирични проучвания, като в резултат на тях се развиват и описателни определения, които обслужват само отделни аспекти и форми на организираната престъпност.

Според *Savona*, тежестта на организираната престъпност формират преди всичко следните елементи: организиране и сътрудничество на повече изпълнители, използване на насилие и корупция поради по-лесното осъществяване на дейностите, предимно от транснационално естество, при което престъпните организации се стремят към разполагане в зони, където рискът от наказателно преследване е по-малък, прикриване на престъпната дейност в легални дейности и корпорации, и накрая, като приоритетна цел, се изтъква постигането на печалба (*също и Камбовски 2005, 34*). Заставайки на междинна позиция, *Eliot* между другото отбелязва, че става дума за такъв вид престъпления, чиято основна цел е да предизвикат значителни нарушения в обществото, в което групата, която е пряко призвана да прилага законодателството, активно да сътрудничи в нарушаването на законодателството. Следователно, налице е взаимен договор на професионалните престъпници, които взаимно си сътрудничат и “помагат” по различни начини в стремежа си да избегнат възможността от преследване и наказание (*Eliot 1962, 114*). Добре аргументирана дефиниция дава James O. Finckenaue в своя труд “Problems of Definition: What is Organized Crime?”, според когото организираната престъпност предполага наличие на следните постоянни елементи: структура, органичен брой членове, непрекъснатата дейност, използване на насилие или заплахата за употреба на насилие, организирана престъпна група, инфилтриране в законните бизнес дейности, използване на корупция и липса на идеология (*Finckenaue 2005, 63-82*, вж. също *M. Finkle, 2010, 2* и др.).

Канадското правителство приема следното определение: извършване на сериозни и предварително планирани престъпления от страна на група, съставена от поне трима души в полза на един или повече членове на групата.

Във френската литература това понятие се определя чрез няколко показателя: устойчивост (престъпните организации са замислени да работят върху по-трайна основа, дори и в ония случаи, когато се стигне до промяна на основния водач); организационна структура и организация на йерархична основа; групата се основава на лоялност, вяност и строга дисциплина; прилага “правото на мълчание” (Omerta) и заплахата за прилагане на наказание за всяко отклонение без никакво съжаление. Организираната престъпност съществува като “паралелно общество”, еманципирано от правната общност, изгражда се по собствени правила, организация и йерархия, съществува строга дисциплина и много решително се служи с всички налични средства за постигане на основната цел – акумулиране на финансов ресурс (Bossard 1990, 110-111)².

Позовавайки се на германското законодателство по въпроса за организираната престъпност, Klaus von Lampe посочва, че споменатият термин по същество е въпрос на конвенция (това е тази форма на престъпност, която ще се съгласим да маркираме като организирана). Става дума за дескриптивен, деклараторен термин, а не аскриптивен или конституционален термин, който се налага като необходим за определяне на стратегията за неговото отстраняване. Централното ядро на понятието се създава от комплексната престъпна организация, която използва насилие и корупция с цел да възстанови контрола над нелегалните пазари и легалните институции (Камбовски, 38, подробно за понятието вж. и von Lampe 2009, 165-166). Германският Съюз за борба с престъпността (Bundeskriminalamt)³ в годишния доклад за състоянието на организираната престъпност от 2004 г. показва няколко основни белези: планирано извършване на престъпления с намерение за придобиване на незаконен финансов ресурс и власт, които, поотделно или като цяло, са от особено значение и включват повече от две лица, между които съществува разделение на труда и които си сътрудничат за по-дълъг период от време с помощта на търговски или други подобни структури на бизнеса, с употреба на сила или с други средства за заплаха, или с установяване на влияние върху политиката, медиите, държавната администрация, съдилищата или бизнес сектора⁴.

Руската теория поставя акцента на действие върху стабилни, йерархично организирани сдружения, които извършват престъпна

² <http://www.organized-crime.de/OCDEF1.htm#black>

³ Подробни данни за организацията и начина на функциониране на Bundeskriminalamt са достъпни на: http://www.bka.de/profil/broschueren/bka_profil_2008_englisch.pdf

⁴ Съответните определения на понятието за организирана престъпност в германската литература са достъпни на: <http://www.organized-crime.de/okdef.htm>

дейност под формата на професионална дейност, създаване на система за защита от социален контрол чрез корупция (*Gilinskiy 2006, 278*).

Посочените понятия все още не изчерпват изобилието от “пояснителни оферти”, които са на разположение. Тенденцията към глобализация прибавя още един съществен елемент в институционалната стратегия на организираната престъпност. Голямата мобилност и крайна гъвкавост на мрежите ѝ позволява на лицата, пряко участващи в престъпни дейности, да избегнат националните правила и строгите процедури при международното сътрудничество между правоохранителните органи (*Castells 1998, 202*). Организираните престъпни групи нерядко са в неразривна връзка с глобалната икономическа активност.

Глобализацията доведе до значително разширяване на пазарното функциониране в противоречие със законодателството, а паралелно с това транснационалната организирана престъпност придобива все по-широки мащаби, развивайки се много интензивно, като така прави невъзможно създаването на условия и прилагането на мерки и средства за успешното ѝ противодействие (подробно вж. *Smith 2009, 1115* и др.).

В парада на теоретични концепции специално внимание заслужават и гледните точки, представени в англо-американското право, които датират от по-нов период. Според *Galeotti* организираната престъпност прилича на престъпна дейност, което съществува независимо от традиционната обществено-правна структура, в което известен брой лица, работещи заедно като йерархично структуриран екип, целят да придобият средства от незаконна дейност и мощ чрез извършване на различни престъпни дейности (*Galeotti 2009, 6*). Шотландското правителство определя това понятие чрез следните показатели: извършване на сериозни престъпления от повече хора (повече от едно лице); организираност при вземането на престъпни решения, което означава наличие на контрол, предварително планиране и прилагане на специфични средства и умения, които предизвикват или съдържат потенциална опасност от причиняване на значителни вреди заради осъществяването на лично облагодетелстване, на първо място – финансова печалба (*Scottish Government 2009*)⁵.

През 2010 г. *Kirby* и *Penna* развиват концепцията за организираната престъпност, определяйки я като престъпно предприятие, като специално поставят акцента на вида дейност, която приоритетно включва активности, свързани с производството и разпространението на незаконни стоки и услуги (*Nejlor, 1997*), чието

⁵ Изчерпателни данни са достъпни на: <http://www.scotland.gov.uk/Topics/Justice/crimes/organised-crime>

изпълнение изисква притежаване на специални умения, непрекъснати действия съгласно определен план и организация, включително и широка мрежа от (съ-)участници и (съ-)организатори (*Kirby, Penna 2010, 195*). Австралийският теоретик *Briggs* определя организираната престъпност като структура, включваща две или повече лица, които действат съвместно за извършване на едно или повече тежки престъпления с цел да придобият финансова или друга материална облага (*Briggs 2010, 1*)⁶.

Неоспорвайки стойността на тези определения за установяване на понятието, като всяка от тях се стреми да проникне и да обясни неговата същност, все пак не бихме сгрешили, ако бихме направили извода, че нито едно от тях не е в състояние да осигури по-голяма прецизност, яснота и приложимост!

В македонската литература опитът за намиране на минимален теоретичен консенсус по отношение на организираната престъпност и нейното дословно определяне директно ни отправя към теоретичните възгледи, които представят акад. Камбовски и проф. Арнаудовски.

Визирайки споменатия термин като един от централните юридическо-логически пъзели, Камбовски се обявява за създаване на определение, което трябва да задоволи едно средно ниво на обобщение. Според него организираната престъпност представлява извършване на дейности, които подлежат на наказание, от престъпна група за постигане на парични средства, придобити с употреба на насилие или с използване на особено социално положение, с намаляване на риска чрез включване в легалните икономически, политически и други дейности и с предварително създадена система за защита от преследване. Освен това авторът допълнително разширява тази дефиниция, като добавя следните елементи: въпреки използването на насилие, организираната престъпност предполага и използване на друга сила или оказване на натиск, използване на корупция, участие в легални икономически и политически дейности и влияние върху политиката, бизнеса, медиите и съдебната система за по-лесно постигане на печалба, сила и защита от наказателно преследване (*Камбовски 2005, 49*).

Арнаудовски поставя тежестта върху следните елементи: приоритетни действия в сферата на икономическата активност и в този смисъл – икономическа престъпност, като престъпната дейност се извършва чрез престъпна организация от траен вид и е насочена към постигане на по-високи печалби за кратко време, а престъпната дейност, чрез която се осъществяват този вид престъпления, е на границата между законното и незаконното, между юридически

⁶ Вж. бележка под линия № 5.

позволеното и юридически забраненото и наказуемото. Става въпрос за такъв вид организация, която не се формира специално, а в съществуващата система на стопански и други организации преориентира своята основна дейност като използва основната дейност на организацията (която поначало е легална) и така се прикрива зад тази дейност чрез прилагане на законни и незаконни методи и средства с цел печалба (*Арнаудовски 2007, 430 - 431*).

Независимо от тези теоретични усилия, които имат значителна функция в процеса на разработване и оформяне на концепцията и съдържанието на понятието, още веднъж бихме посочили необходимостта от изграждане и приемане на реална, всеобхватно и преди всичко приемливо определение, която ще представлява основна платформа в изграждането на подходяща законодателна и институционална рамка за нейното ефикасно предотвратяване. Не бива да се игнорира фактът, че дефинирането на организираната престъпност има значителна криминалнополитическа функция: да се определи наказателноправна рамка за пропорционален отговор на все по-тежките и все по-организираните форми на престъпност чрез повишаване на ефективността на мерките за превенция, разкриване и преследване!

2. Международно-правна рамка за противодействие на организираната престъпност

Очевидното различие в съдържанието на националните концепции наложи необходимостта от засилване на международната реакция по посока на създаването на съответни стандарти, които ще представляват значителна международноправна рамка за хармонизиране на националните законодателства както по отношение на престъпленията, включващи се в наказателните дела, свързани с участие в организирана престъпна група, пране на пари, корупция и др., така и по отношение на необходимостта от приемане на уеднаквен инструментариум, мерки и средства за борба с този постоянно разрастващ се феномен, който оставя трайни последици в национален и в международен план.

По-долу накратко ще бъдат представени най-важните международни документи, обхванати от предмета на настоящата статия в стремеж да се открие ефикасен начин за противодействие срещу организираната престъпност като постоянно разрастващ се феномен. Последиците от тяхното приемане предизвикаха значителни промени в националните законодателства на държавите, които се движат в посока не само на насърчаване, но и на разширяване на установената законодателна рамка, укрепване на институционалната

подкрепа, на междудържавното и международното сътрудничество и др.

Изглежда тук няма да може да се заобикалят документите, приети на конгресите на ООН за превенция на престъпността, особено тези от VII конгрес, проведен в Милано през 1985 г., на който е приет Миланският план за действие, както и Насоките за превенция и контрол над организираната престъпност и Резолюцията за корупция в правителствата, приети на VIII конгрес в Хавана през 1990 година. Въпросът за предотвратяването и неутрализирането на организираната престъпност е окончателно издигнат на ниво глобален международен проблем на Конференцията на министрите за организираната транснационална престъпност, проведена в Неапол през 1994 година. В документите от тази конференция⁷, които по-късно бяха потвърдени, и в документите на IX конгрес (Кайро, 1995 г.), е изтъкнато драматичното нарастване на организираната престъпност и едновременно се призовават държавите да следват опита на други страни в разработването на подходящо законодателство, на практика и на международно сътрудничество (подробно вж. *Камбовски 2005, 21-22*).

Значителен принос в тази насока са и действията, предприети от Съвета на Европа. Препоръката Res 2001, 11 характеризира организираната престъпност чрез няколко основни компонента: незаконни действия, извършени от организирана престъпна група от три или повече лица, която съществува за дълъг период от време и предприема съвместни действия с цел извършване на едно или повече тежки престъпления, от които да получи (пряко или непряко) финансова или друга материална облага. Това общо (и минимално) определение е реципирано и от страна на различните органи на Съвета на Европа като Европейския комитет по проблемите на престъпността⁸, в чиито рамки през 2000 г. е създаден специален комитет, по-късно трансформиран в Група специалисти по наказателноправните и криминалните аспекти на организираната престъпност.

Европейският съюз също предприе по-интензивни действия в борбата с организираната престъпност след приемането на Договора от Амстердам и Европейския съвет в Амстердам през 1997 г., когато е приет План за действие за съвместна активност, въз основа на който Съветът на министрите през 1998 г. прие и първия правен акт – Съвместно действие за участие в престъпна организация. Тази

⁷ Въпроси поставят следните документи: Неаполитанската политическа декларация и Глобалният план за действие срещу организираната транснационална престъпност, приети по-късно от Общото събрание на ООН (A/49/748, 1994).

⁸ Подробна информация за целите и дейностите на Комитета е на разположение на: http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/CDPC/default_en.asp

престъпна организация е дефинирана като структурирано сдружение, създадено на трайна основа от повече от две лица, които осъществяват съвместни действия с цел извършване на престъпления, за които се предвижда наказание от поне четири години заради планираната материална облага при извършването им, и там, където е възможно – заради въздействие върху функционирането на публичната власт. Въз основа на Договора от Амстердам на Европейската среща в Тампере (1999 г.) са приети комплексни мерки за подобряване на борбата с организираната престъпност. На това място бих споменал и съвместния документ на Съвета на министрите, Комисията, Европол, Европейската съдебна мрежа и държавите членки от 2000 г., озаглавен “Превенция и контрол на организираната престъпност: стратегия на ЕС за началото на новото хилядолетие”⁹. На същия ред е и приемането на Рамковото решение за предотвратяване на тероризма, в което е приета дефиниция за “престъпна организация” (2002), която по същество се съдържа в Съвместното действие от 1998 година.

Изглежда обаче, че изложените разлики в концептуалните подходи и теоретични определения в значителна степен са смекчени (макар не и премахнати!) с определението на Конвенцията за транснационалната организирана престъпност на ООН от 2000 г. (Конвенцията от Палермо), която влезе в сила през 2003 г.¹⁰ Посоченият документ е основна международна рамка, в която водещата идея е точно интересът да се намери подходящ консенсус по отношение на определянето на централния въпрос – да се формулират понятията “организирана престъпна група” и “структурирана група” и на тази основа да се оформи инструментариумът от действия, които трябва да бъдат издигнати на равнище наказателноправни мерки в националните законодателства, обвързвайки чрез тях държавите за сътрудничество в борбата с предотвратяването на транснационалните форми на организирана престъпност. Това, което на пръв поглед става ясно, е сходността на изложената концепция с тази, съдържаща се в Препоръка Rec (2001) 11 на Съвета на Европа. Единствената разлика се състои в нейната всеобхватност: срещу “минималистичната” функция на

⁹ Стратегията за борба с организираната престъпност в навечерието на новото хилядолетие съдържа 39 определени мерки и действия, а именно: засилване на правомощията на Европол, приемане на общи решения по отношение на идентифицирането, замразяването и конфискуването на придобитото от престъпление и на обектите на делата, изграждане на сътрудничеството със страните кандидатки и трети страни и др. (също и Камбовски 2005, 232). Текстът на Конвенцията за транснационалната организирана престъпност е достъпен на: http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf.

¹⁰ Текстът на Конвенцията за транснационалната организирана престъпност е достъпен на: http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf

изложената дефиниция Препоръката на Съвета на Европа не е ограничена само в наказателни дела от транснационално естество (също и Камбовски и съавт. 2007, 23). Прилагането на Конвенцията е ограничено за следните транснационални действия: сериозни престъпления, корупция, пране на пари и възпрепятстване на правосъдието.

Съгласно член 2 от Конвенцията, под “организирана престъпна група” се подразбира структурирана група от три или повече лица, която съществува за определен период от време и действа съвместно с цел да извърши едно или повече тежки престъпления, или престъпления, посочени в Конвенцията, с цел да постигне пряка или непряка финансова или друг вид материална облага. Като сериозни дела се разглеждат делата, за които е предвидено наказание лишаване от свобода за срок от поне четири години. Понятието “организирана престъпна група” се определя по начин, който предполага съществуването на група, която не е случайно създадена в момента за извършване на престъпление и която не трябва да има формално определени роли на нейните членове, приемственост в членството или развита структура. Разпоредбата на чл. 3 предвижда задължение за държавите страни по нея за инкриминиране на следните дейности: съгласие на едно или повече лица за извършване на сериозно престъпление, от което следва или предприемане на такова действие дори само на един от участниците, или включване в организирана престъпна група; участие в дейността на организирана престъпна група, организиране, ръководене, насърчаване, улесняване и подтикване към извършване на сериозни престъпления с участието на организирана престъпна група. През 2005 г. Съветът на министрите прие ново Рамково решение, в което се съдържа определение за *престъпна организация*, която в значителна степен съответства на тази в Конвенцията от Палермо¹¹.

От особено значение за превенцията на организираната престъпност (и прането на пари) са и следните конвенции: Конвенцията на ООН за незаконен оборот с упойващи вещества и психотропни

¹¹ Определението за организираната престъпност изхожда от единадесет критерия по отношение на наличието на престъпно сдружаване: действие на повече от две лица; всеки член на организацията има своя роля; действия в продължителен или неопределен период от време, съществуване на определени форми на дисциплина и контрол; извършване на тежки наказателни дела; действия на международно равнище, използване на насилие и средства за възпиране и др. С Рамково решение държавите членки на ЕС се задължават да инкриминират управлението, както и участието в престъпна организация (чл. 2), както и да предвидят наказателна отговорност за юридическите лица.

субстанции (Виенска конвенция) от 1988 г., Конвенцията за прането на пари, издирването, замразяването и конфискацията на облагите от престъпна дейност (Страсбургска конвенция) от 1990 г., Наказателната конвенция на Съвета на Европа срещу корупцията от 1999 г., Конвенцията на ООН за борба с корупцията от 2003 г. и по-специално по отношение на прилагането на мярката конфискация, Варшавската конвенция на Съвета на Европа за пране на пари, разкриване, изземване и конфискация на облагите от престъпление и финансиране на тероризма от 2005 година. Рамковото решение на Съвета на Европейския съюз за конфискация на приходи, средства и имущество, свързани с престъпления (2005/212/ЈНА) от 2005 г. подробно разработва условията за прилагане на разширената конфискация като задължително средство в борбата срещу организираната престъпност.

Рамковото решение на Съвета на Европейския съюз от 22.6.2002 г.¹² за първи път установява единна дефиниция за тероризма на територията на Европейския съюз. Освен това основно понятие са дефинирани и някои други форми, като например: ръководене на терористична група, подпомагане, съучастие, опит за извършване на терористични актове и др.

Списъкът международни документи включва още и Конвенцията за предотвратяване на финансирането на тероризма и Допълнителния протокол, който предвижда промени в текста на Конвенцията от 2005 г.¹³, Конвенцията на Съвета на Европа за предотвратяване на тероризма, приета във Варшава на 16 май 2005 г.¹⁴ и др.

Сред новите документи, приети в тази сфера, бих отделил и Рамковото решение (2008/841/ЈНА) от 2008 г. за борба с организираната престъпност¹⁵. В посочения документ е приета следната дефиниция на понятието “престъпна организация”: структурирано сдружение, създадено да съществува за по-дълъг период от време, в чийто състав влизат повече от двама души, което действа върху договорна основа за извършване на престъпления (за които се предвижда наказание лишаване от свобода за най-малко четири години или по-тежко наказание) с цел получаване, пряко или непряко, на финансова или друга материална облага (чл. 1 ал. 1).

За “организирана престъпна група” се счита сдружение, което не е случайно създадено за моментно извършване на престъпна дейност и в

¹² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:164:0003:0003:EN:PDF>

¹³ <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=190&CM=8&DF=28/02/2011&CL=ENG>

¹⁴ <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/196.htm>

¹⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008F0841:EN:HTML>

което не трябва да има формално определени роли на членовете, продължителност на членството или развита структура (ал. 2).

Докладът на Съвета на Европа за състоянието на организираната престъпност от 2005 г. се позовава на факта, че престъпни групи и мрежи, създадени в Европа, предимно извършват измами и други форми на икономически престъпления, производство и търговия на упойващи вещества, контрабанда и трафик на хора, докато значително по-малък мащаб бележат дейностите, свързани с актове на тероризъм (*Izveštaj o stanju u organiziranom kriminalu, Vjeća Evrope 2005, 12*).

3. Законодателни модели

Пряка последица на необходимостта от намиране на ефикасен отговор на въпросите, засягащи ефективната борба с организираната престъпност, е приемането в сравнителните законодателства на различни подходи, по които са разработени и различни законодателни модели: приемане на специални закони за организираната престъпност; търсене на решения в рамките на общото наказателно законодателство и комбиниран модел, който въпреки нововъведенията в наказателното законодателство предполага и приемането на специални закони за превенция на корупцията, прането на пари и др. (*Камбовски 2005, 155*).

Първият модел е приет в отделни западноевропейски законодателства под силното влияние на американската доктрина. В САЩ след Втората световна война са приети повече федерални закони, с които се инкриминира организираната престъпна дейност (Законът срещу рекета от 1946 г., Законът за контрол на упойващите вещества от 1956 г.), като от особено значение е установената рамка за наказване на принадлежността към престъпна организация от 1967 г. През 1970 г. е приет Законът за организациите, занимаващи се с рекет и с корупция (*RICO*), който се отнася и за други “*white-collar crime*” (подробно вж. *Reid 2000, 290*, вж. и *Jacobs, Portnoi 2009*, включително и Закона за банковата тайна от 1970 г.). През 1994 г. е приет нов Закон за предотвратяване на прането на пари (подробно вж. *Камбовски 2005, 155* и др.). През февруари 2009 г. в САЩ е приет нов юридически акт, с който се регламентира тази материя (*Combating Organized Retail Crime Act*)¹⁶.

Законът за сериозна и организирана престъпност на Южна Австралия (*Serious and Organised Crime (Control) Act*)¹⁷ е приет през

¹⁶ <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c111:s470>:

¹⁷ [http://www.legislation.sa.gov.au/LZ/C/A/SERIOUS%20AND%20ORGANISED%20CRIME%20\(CONTROL\)%20ACT%202008/CURRENT/2008.13.UN.PDF](http://www.legislation.sa.gov.au/LZ/C/A/SERIOUS%20AND%20ORGANISED%20CRIME%20(CONTROL)%20ACT%202008/CURRENT/2008.13.UN.PDF)

2008 г., а подобно на тази практика и в Беларус през 2007 г. е приет специален закон за борба с организираната престъпност (*Law On Combating Organized Crime*). Текстът на закона е допълнително ревизиран през 2009 г.¹⁸

В Италия правната рамка за борба с организираната престъпност е поставена за първи път със Закона за наказание на мафията от 1982 г., с който е предвидено като престъпление мафиотското сдружаване, като се наказва и самото участие в мафиотска организация¹⁹. Приложими в този смисъл са и следните разпоредби, които са неразделна част от италианското антимафиотско законодателство: Законът (№ 56) от 1990 г., с който е предвидено наказание за сключването на каквото и да е споразумение за търговска дейност, ако има съмнение, че другата страна си сътрудничи с мафията, както и издаване на разрешителни на такива субекти; Законът (№ 203) от 1991 г., с който е предвидено поощряване на третирането на лица, осъдени за принадлежност към мафиотска организация; Законът от 1991 г., с който се уреждат кешовите плащания; Законът (№ 22) от 1991 г., който предвижда разпускане на органите на местната власт, в които са инфилтрирани мафиоти; Законът (№ 410), с който е създадена Антимафиотска следствена дирекция и др.

И в Германия от началото на 90-те години са приети подходящи документи, уреждащи материята по отношение на организираната престъпност, сред които особено бих отделил следните: Законът за премахване на нелегалната търговия с упойващи вещества и други форми на организираната престъпност от 1992 г., Законът за подобряване на борбата с организираната престъпност от 1998 г., Законът за предотвратяване на прането на пари от 2002 г., Законът за борба с корупцията, а важна стъпка е и приемането на специален закон, в който е уредена материята във връзка с престъпления срещу международното наказателно право (*Камбовски 2005, 158-159*).

В Гърция Законът за защита на обществото от организираната престъпност (*Law on the protection of society against organized crime*)²⁰ е приет през 1990 г., а подобна е тенденцията и в Румъния чрез приемането на специален закон, с който се регламентира тази

¹⁸ <http://www.law.by/work/englportal.nsf/6e1a652fbefce34ac2256d910056d559/389def82c8f4547dc2256dc0005069c1?OpenDocument>

¹⁹ За проблемите в борбата с организираната престъпност в Италия в. и Francesco Pisan: http://www.bka.de/kriminalwissenschaften/ok_research_conference/2010_abstract_pisano.pdf

²⁰ <http://www.unodc.org/enl/showDocument.do?documentUId=444&node=docs&country=GRE&cmd=add>

проблематика (*Law on Preventing and Combating Organised Crime*)²¹ през 2003 г. В Португалия през 2002 г. е приет Закон за мерките за борба с организираната, икономическата и финансовата престъпност. И в Турция от 1999 г. се прилага специален закон за регулиране на материята от областта на организираната престъпност (*Law on the Prevention of Benefit-Oriented Criminal Organizations*)²².

4. Определяне на понятието организирана престъпна група в сравнителното право

4.1. Канада

Канадският Наказателен кодекс²³ съдържа разпоредба, в която е дадена дефиниция на понятието “престъпна организация”. В разпоредба (чл. 2) директно се препраща към разпоредбата на чл. 467.1 (1), съгласно която “под престъпна организация се разбира организирана група, съставена от поне трима души, която действа на територията или извън територията на Канада, чиято дейност е насочена към улесняване или извършване на едно или повече тежки престъпления за придобиване (пряко или непряко) на материална полза, т.е. финансова изгода, от групата или от всяко лице член на групата”. При това посоченият термин визира група, която не е случайно създадена в момента за извършване на престъпление (чл. 1).

Като сериозни престъпления, в съответствие с канадския наказателен кодекс, се разглеждат делата, за които по закон или друг акт на парламента се предвижда наказание затвор от поне пет години, включително и за делата, регулирани с други текстове. Клаузата на чл. 467.11 инкриминира участието в престъпна организация. Параграф 1 от същия член предвижда наказателна отговорност за този, който, с цел да засили възможността за действие на престъпната организация, ще улесни извършването или ще извърши престъпление, забранено от този или от друг закон, в условия, когато осъзнава предприетото действие (извършване или пропускане), участва или допринася за изпълнение на дейностите на организацията. Максимумът на наказанието лишаване от свобода за престъпление от чл. 1 е фиксиран на пет години. При определяне на участието или приноса на обвиняемия в извършването на дейността на организацията, съдът, между другото, може да вземе предвид и следните обстоятелства: а) дали обвиняемият е използвал

²¹ <http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/eur/lxwerom.htm>

²² <http://cindemir.av.tr/legislation.html>

²³ <http://laws.justice.gc.ca/PDF/Statute/C/C-46.pdf>

имена, думи, символи или по друг начин е осъществявал действията, свързани със съществуването и дейността на престъпната организация; б) често ли сътрудничи с членовете на организацията или в) имал ли е някаква полза от престъпната организация; г) постоянно ли участва в дейности, предприемани от всеки член на организацията.

Разпоредбата на 467.12 предвижда затвор до четиринадесет години, ако извършителят е извършил престъпление, инкриминирано в този или в друг закон, в полза или за сметка на организацията, или е сътрудничил на организация от престъпен тип (подробно вж. и *National Legislation on Organized Crime (1999)*²⁴. В корпуса на престъпленията, които стоят в непосредствена връзка с разглеждания въпрос, се нарежда и чл. 467.13. Инкриминирани са действията на член на престъпна организация, който съзнателно дава инструкции по пряк или косвен начин, както и постъпките на което и да е лице, което предприема действия, квалифицирани като престъпни в съответствие с този закон или друг текст, в полза, за сметка или в сътрудничество с престъпна организация. Предвидено е наказание доживотен затвор.

Сравнителният анализ посочва и примери за приемане на специални законови разпоредби, с които се уреждат отделни въпроси от тази сфера, сред които като особено значими бих подчертал следните: Закона за защита на свидетелите²⁵, Закона за контрол на наркотиците и други субстанции²⁶, Закона за екстрадицията от 1999 г.²⁷, Закона за приходите, придобити от престъпление (изпиране на пари) и финансиране на тероризма от 2000 година²⁸, Закона за защита на имигранти и бежанци от 2002 година²⁹ и др. От икономическа гледна точка се оценява, че разходите, които предизвиква организираната престъпност в Канада (на първо място измами с кредитни и дебитни карти), възлизат на около 5 млрд. долара годишно или 600 долара за едно четиричленно семейство³⁰. В Канада съществува и специален Национален координационен орган, отговарящ за делата в областта на организираната престъпност, установен още през 1997 г., а през 2000 г. е утвърдена Националната програма за борба с организираната престъпност³¹.

²⁴ <http://www.uncjin.org/Documents/Crtoc/webtocid.pdf>

²⁵ <http://laws.justice.gc.ca/en/W-11.2/>

²⁶ <http://laws.justice.gc.ca/eng/StatutesByTitle/C.html?rp17=C-38.8>

²⁷ <http://laws.justice.gc.ca/en/E-23.01/>

²⁸ <http://laws.justice.gc.ca/en/P-24.501>

²⁹ <http://laws.justice.gc.ca/eng/COR-2002-227/index.html>

³⁰ <http://www.rcmp-gc.ca/oc-co/index-eng.htm>

³¹ Working together to combat organized crime, A Public Report on Actions under the National Agenda to Combat Organized Crime, 2006, http://www.publicsafety.gc.ca/prg/le/oc/_file/line06_e.pdf

4.2. Германия

Германският Наказателен кодекс по отношение на съставите на престъпления, съдържащи се в специалната част от закона, е реформиран в повечето случаи, като се изхожда преди всичко от необходимостта, изискваща спешно приспособяване към новите форми на престъпност. Така например, регламентирани са престъпленията срещу околната среда, икономическите престъпления, формите на организирана престъпност и при това е приет специален закон за делата за трафик на наркотици и други форми на организирана престъпност, разширено се прилагат имуществени санкции, конфискации и т.н.

Чл. 129 от Германския Наказателен кодекс³² инкриминира създаването на организация, чиито цели или действия са насочени към извършване на престъпления, както и участието в извършването на престъпления от страна на член на организацията или даването на съгласие за тяхното извършване, набиране на членове или оказване на помощ в изпълнението на действията. Предвидено е наказание лишаване от свобода до пет години или парична глоба (чл. 1). Разпоредбите на чл. 1 не се прилагат по отношение на организациите, създадени като политически партии (ако Федералният Конституцион съд не ги е обявил за противоконституционни), включително и тези ситуации, в които нарушението е незначително за целите и дейностите, т.е. в степен, в която целите или дейността на организацията са свързани с дела от чл. 84-87 от Наказателния кодекс (последващо действие на политическа партия, обявена за противоконституционна; нарушение на установените забрани за създаване на сдружения; разпространяване на пропагандни материали от противоконституционна организация; използване на символи от противоконституционна организация и дейност в качеството на агенти под прикритие с цел извършване на саботаж).

Опитът за създаване на организация съгласно разпоредбата на пар. 1 на този член се наказва. Ако престъплението е извършено от страна на лидера на организацията или се касае за особено тежко престъпление, е предвидено наказание лишаване от свобода за срок от шест месеца до пет години и затвор от шест месеца до десет години, ако целите или дейността на организацията са насочени към изпълнение на дейности, включени в Глава 100С (2), №. 1 (V), (D), (E) и (G) с

³² German Criminal Code, 13 November 1998, Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt] I, p. 3322, last amended by Article 3 of the Law of 2 October 2009, Federal Law Gazette I p. 3214.

изключение на действието по чл. 239а или 239b (h) (m), №. 2 до 5 и 7 от Закона за наказателното производство. Съдът по собствена преценка може да освободи от наказание извършителя (за случаите от пар. 1 и 3) с ниска степен на вина или ако неговият принос за извършеното престъпление се счита за незначителен (пар. 5). Същевременно от страна на съда е предвидена възможност за облагодетелстване при наказанието (Раздел 49 (2), заедно с възможност за освобождаване от наказание за извършителя, ако той доброволно и съзнателно е опитал да попречи на съществуването на организацията или на извършването на престъплението, или доброволно и навременно е сътрудничил на органите на властта с цел да попречи за извършването на планираното действие (пар. 6).

С чл. 129а е уредено деянието “формиране на терористична организация”. Съгласно текста на закона е предвидено наказание лишаване от свобода от една до десет години за този, който създава организация, чиито цели или действия са насочени към извършване на убийства при определени утежняващи обстоятелства (Раздел 211), убийство (чл. 212) или геноцид (Раздел 6 от Закона за международното наказателно право)³³, престъпления срещу човечеството (Раздел 7 от Закона за международното наказателно право), военни престъпления (Раздел 8, 9, 10, 11 или 12 от Закона за международното наказателно право) или престъпления срещу личната свобода (Раздел 239а или 239б). Същото наказание се предвижда и за член на организацията (пар. 1 т. 3). С наказанието от пар. 1 се наказва и този, който създаде група, чиито цели или действия са насочени към нанасяне на тежки телесни повреди или психически травми на друг (Раздел 226), извършване на престъпления от Раздел 303б, 305, 305а или действия, които застрашават обществеността (Раздел 306 до 306с, Раздел 307 (1) до (3), 308 (1) до (4), 309 (1) до (5), 313, 314 или 315 (1), (3) или (4), 316б (1) или (3), 316с (1) до (3) или Раздел 317 (1), дела срещу околната среда (Раздел 330а (1) до (3) или извършване на престъпления в нарушение на разпоредбите на Закона за употреба (контрол) на оръжие по време на война или предприемане на недопустими действия в нарушение на разпоредбите на Закона за оръжие (Раздел 51 (1) до (3) от Закона). Като престъпни се квалифицират и действията, предприети от страна на член на организацията в случаите, когато извършва някое от гореспоменатите действия с намерение сериозно да застраши гражданите или с употреба на сила или закана за употреба на сила принуди държавната власт или дадена международна организация или значително намали или унищожи основите на конституционното

³³ <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/VoeStGB.pdf>

устройство, политическата, икономическата и социалната структура на държавата или на международна организация, които с оглед на естеството и последствията от извършените действия могат да доведат до сериозно увреждане на държавата или на международната организация.

Ако целите и дейностите на групата представляват заплаха за извършване на някое от действията, посочени в пар. 1 или 2, наказанието лишаване от свобода е от шест месеца до пет години (ал. 3). Лидерът на организацията или този, който го е посъветвал или склонил към извършване на престъплението, ще се накаже със затвор от поне три години за действията от ал. 1 и 2, съответно със затвор от една до десет години за делата от ал. 3.

Пар. 5 от законната разпоредба предвижда възможност за налагане на затвор от шест месеца до десет години за този, който подкрепя създаването на група за случаите, предвидени в пар. (1) и (2), и наказание затвор до пет години или парична глоба (пар. 3). Извършителят, който вербува членове или се присъедини към групата, ще се накаже със затвор за срок от шест месеца до пет години (чл. 5). Възможността за смекчаване на наказанието, както и при предходното престъпление, е изключена в случаите, когато е установено, че извършителят действа с ниска степен на обществена опасност или ако неговият принос в извършването на престъплението се счита за незначителен (чл. 6). Освен наказанието лишаване от свобода с продължителност най-малко шест месеца, извършителят може да загуби определени права, а именно: забрана за извършване на обществени функции, включително и забрана за участие в обществени избори. Забраната се отнася както за активното, така и за пасивното изборително право (чл. 8). За случаите по пар. 1, 2 и 4 съдът може да определи надзор в съответствие с разпоредбата на чл. 68 ал. 1 от Германския Наказателен закон. Разпоредбата на чл. 129 и 129а се прилага и по отношение на чуждестранни престъпни и терористични организации по чл. 129б.

4.3. Словения

Словенският Наказателен кодекс³⁴ урежда споменатия въпрос за “престъпно сдружаване” в чл. 298. Съгласно закона се наказва този, който се съгласи да извърши престъпление с друго, за което е предвидено наказание лишаване от свобода до пет години. Предвидено е наказание затвор до една година.

³⁴ http://www.policija.si/portal_en/zakonodaja/pdf/PenalCode2007.pdf

Участието в група, която ще извърши престъпление, е регламентирано в разпоредбата на чл. 301. Отделно е инкриминирано и участието в група, която ще попречи на длъжностно лице в извършването на длъжностно действие (чл. 304), финасиране на актове на тероризъм от престъпна сдружение (чл. 388а ал. 3).

4.4. България

Наказателният кодекс на България³⁵ в чл. 93 определя, че под “организирана престъпна група” се разбира структурирана група, създадена върху трайна основа от три или повече лица, които действат с цел координирано да извършват престъпления на територията или извън територията на страната, за които престъпления съгласно закона е предвидено наказание лишаване от свобода до три години. В по-нататъшния текст е дадено обяснение на понятието “структурирана група”, т.е. група, в която няма официално определени роли на нейните членове, фиксирано време по отношение на нейното съществуване и отношенията между членовете на групата или развита структура (ал. 20)³⁶.

Изглежда, че разпоредбата в значителна степен съответства на установената рамка, която дава Конвенцията от Палермо (чл. 2с). Чл. 321 предвижда наказание лишаване от свобода за срок от 3 до 5 години за лицето, което създава, т.е. ръководи организирана престъпна група (ал. 1)³⁷. Членът на групата се наказва с лишаване от свобода от 1 до 6 години (ал. 2)³⁸.

Инкриминирано е и създаването на въоръжена група или група за осъществяване на собствените мотиви или с цел извършване на престъпленията, посочени в съответните законови разпоредби (чл. 142, 142а, 143а, 243, 244, 253, 280, 337, 339, пар. 1-4, чл. 354а, пар. 1 и 2, 354б, пар. 1-4), както и третирането на лицето, което по служба участва в изпълнението на тези действия (ал. 3)³⁹. С промените в Закона от 2002 г.⁴⁰ под наказателното право попада и лице, което се съгласи да извърши престъпление с едно или повече лица на територията или

³⁵ <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8881/preview>

³⁶ Last amendment, SG No. 27/2009

³⁷ Last amendment, SG No. 26/2010

³⁸ Amended, SG No. 92/2002

³⁹ Под въпрос са следните престъпления: отвличане и противоправно лишаване от свобода, принуда, престъпления срещу валутната и кредитната система, действията срещу финансовата система, таксите и системата на осигуряване, злоупотреба с химическо или биологично оръжие и др.

⁴⁰ New, SG No. 92/2002

извън територията на страната, за което съгласно закона е предвидено наказание лишаване от свобода повече от три години и което действа за получаване на материална изгода или се стреми да влияе (по противозаконен начин!) върху изпълняването на служебните задължения на компетентните органи или органите на местното самоуправление (ал. 6). Максимумът на наказанието лишаване от свобода за извършителя на престъплението от ал. 6 е фиксиран на 6 години.

Този, който участва в управленската структура на организацията, т.е. групата, сключва сделки или извършва користни действия с използване на сила или предизвиква страх, се наказва с лишаване от свобода от 3 до 8 години (чл. 321 ал. 1). Наказуем е и извършителят, участвал в такава организация или група. В случая предвиденото наказание е лишаване от свобода максимум до 5 години (ал. 2).

4.5. Хърватия

Хърватският Наказателен кодекс⁴¹ третира споменатия въпрос в рамките на общата част, по-точно в разпоредбата на чл. 89 ал. 20. Под *повече* лица се разбират “най-малко две или повече лица, които са се сдружили за извършване на престъпления” (чл. 89 ал. 20). Под *събрание* (*групировка!*) от хора се подразбират най-малко пет или повече лица (чл. 89 ал. 21). *Група от хора* е такава форма на организация, чийто състав се състои от поне трима души, свързани заради постоянно или временно извършване на престъпления, като всеки от тях дава своя принос в извършването на действието (чл. 89 ал. 22). Същата разпоредба в пар. 23 съдържа дефиниция на понятието *престъпна организация*. Става дума именно за структурирано сдружение, съставено от поне три лица, което съществува определен период от време и действа с обща цел за извършване на едно или повече престъпления за придобиване пряко или косвено на финансова или друга материална облага с цел осъществяване и упражняване на надзор над отделни икономически или други дейности, доколкото става дума за престъпления, за които може да бъде наложено наказание лишаване от свобода за най-малко 4 години или по-тежко наказание.

Разпоредбата на чл. 333 санкционира обединяването с цел извършването на престъпни действия. Наказуемо е организирането на група от хора или обвързването по друг начин за съвместни действия на три или повече лица, които имат за цел да извършват престъпления, за които може да бъде налагано наказание лишаване от свобода от три

⁴¹ <http://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

години или по-тежка присъда (ал. 1). Предвиден е затвор от шест месеца до пет години. Пар. 2 от същия член предвижда наказание лишаване от свобода от една до осем години за този, който формира престъпна организация с цел да извършва престъпления или да управлява с нея.

За член на организацията по ал. 1 е предвидено наказание лишаване от свобода до три години (ал. 3), затвор от шест месеца до пет години за член на организацията от ал. 2 на този член (ал. 4). Предвидена е възможност за освобождаване от наказание на член на група или престъпна организация, който я разкрие преди той да е направил някое престъпление като член на състава ѝ или в нейно име (ал. 5). На това място бих споменал и разпоредбата на чл. 187 “сдружаване с цел извършване на престъпления срещу принципите на международното право”.

Наказва се този, който организира група от хора или ги обвързва по друг начин, включително и съвместното действие на три или повече лица, които имат за цел извършването на престъпления по чл. 156, 158, 159, 160, 169-172, 174, 179 и 180. Особеният законов минимум за споменатото действие е определен на три години. Член на групата от ал. 1 се наказва със затвор от една до осем години. Извършителят на действията по ал. 1 на този член, който с навременното разкриване на групата ще предотврати извършването на тези престъпления, ще се накаже със затвор от шест месеца до три години. Предвижда се и факултативно освобождаване от наказание (ал. 3). Член на групата, който я разкрие преди извършването на някое от престъпленията, посочени в ал. 1, се освобождава от наказание.

Значими за разглеждания въпрос са и някои други съставомерни деяния, систематизирани в различни глави от хърватския Наказателен кодекс (принуда (чл. 128 ал. 2), заплаха (чл. 129 ал. 3), сдружаване с цел извършване на престъпления срещу Република Хърватия (чл. 152), злоупотреба с упойващи вещества (чл. 173 ал. 3), търговия с хора и робство (чл. 175 ал. 3), непозволена търговия със злато (чл. 290 ал. 2), избягване на митнически контрол (чл. 298 ал. 2 и 3); участие в група, която пречи на или атакува длъжностно лице (чл. 319), самоуправство (чл. 239 ал. 2), рекет (чл. 330 ал. 4), договорка за извършване на престъпление (чл. 332), участие в група, която извършва престъпления (чл. 336), възпрепятстване на висшестоящ (чл. 354 ал. 2) и др.). От гледна точка на използваната терминология, може да се отбележи, че при посочените разпоредби законодателят най-често работи с тремините “... в състава на група или престъпна организация ...”.

По някои данни броят на произнесени присъди в Хърватия за действия в областта на организираната престъпност и корупцията през

2008 г. възлиза на 206. Ако така получените числени данни сравним с броя на произнесените присъди през 2009 г., е очевидно, че има драстично увеличаване в сравнение с предходната година: общо 491 присъди, като 192 от тях са свързани с коруптивни наказателни дела. В голяма част от случаите е произнесена осъдителна присъда за извършителите на тези деяния⁴².

4.6. Република Македония

Процесът на реформи на македонското наказателно законодателство през изминалия период изхожда от определението за инкорпориране на основните определения в посока на прилагане на разпоредбите, съдържащи се в значимите международни документи, на първо място – в стандартите, съдържащи се в Конвенцията от Палермо, и създаването на комплексна правна уредба в тази сфера. Въпреки предприетите усилия, притеснява отсъствието на ясна законодателна концепция, което води до различен, несинхронизиран подход при определяне на правната дефиниция на понятието “организирана престъпност”. Изходна основа представляват значимите разпоредби на Наказателния кодекс, на първо място разпоредбата на чл. 394, в която е инкриминирано престъпното сдружаване като самостоятелно престъпление, систематизирано в Глава XXXIII “Престъпления срещу общественния ред”, въпреки че е спорен въпросът дали и в каква степен споменатата разпоредба (която е част от предишното законодателство) съответства на съвременните престъпни тенденции.

Противно на подхода, приет в македонското право, който изхожда от положението за инкриминиране на създаването и присъединяването към престъпно сдружение, има и законодателства, които се определят за метода на двойк подход в Общата част на организатора на престъпното сдружение, и, евентуално, на членовете на сдружението (Русия – в чл. 33 ал. 3, Украйна – чл. 27 ал. 3, Латвия – чл. 20 ал. 2 и др.). Подобна ориентация не е непозната и за нашето наказателно право в предходни периоди (Наказателен кодекс – Обща част от 1947 г. (чл. 27) и югославския Наказателен кодекс от 1951 г.; Разпоредбата бе възприета в основните си части и в по-късния македонски наказателен кодекс – общ и специален раздел от 1992 г. (чл. 26). Наказателният кодекс на Македония не включва такова решение, но не изключва отговорността на организатора като съучастник в престъпленията, извършени от сдружението! Фигурата на организатора

⁴² <http://www.business.hr/hr/Naslovnica/Politika/Broj-presuda-za-organizirani-kriminal-i-korupciju-u-2009.-porastao-138-posto>

е асимилирана от фигурата на подбудителя (подбудител – организатор). Не е изключена също и отговорността на организатора, който в качеството си на наредител на действията може да отговаря и като косвен извършител на престъпленията, извършени от неговите подчинени (вж. *подробно Камбовски 2005, 165*). Опитът за дефиниране на централното понятие се отнася до определението, което първоначално се съдържаше в Закона за прокуратурата от 2004 г. Тогавашното законово решение предвижда създаване, в рамките на държавното обвинение, на специален Отдел за преследване на извършителите на престъпления в областта на организираната престъпност (чл. 29). Законната дефиниция е следствие от определянето на обхвата, на активността на Отдела и по същество съдържа основните елементи на понятието от Конвенцията от Палермо. Интегрираната дефиниция оперира с понятието “организирана група”, като не е достатъчно ясно определено дали Отделът трябва да разглежда не само действия, извършени от организирана група, независимо дали става дума за тежки или леки престъпни действия, а и за “*други престъпления*”, за които е предвидено наказание лишаване от свобода за срок от поне четири години, които не трябва да бъдат извършени от организирана група (*също и Камбовски и др. 2007, 30*).

Новият Закон за прокуратурата се стреми към преодоляване на изложените слабости, внасяйки съответните допълнения и доуточнявания по отношение на спорния въпрос, въпреки че в известна степен те се отклоняват от съответните международни стандарти и по-специално не съответстват на решенията, установени в Закона за полицията⁴³.

Законът за прокуратурата по опосредстван начин говори за *структурирана група и престъпна организация*, изразени в разпоредбата на чл. 31. С други думи организираната престъпност е дефинирана чрез установената компетентност на Основната прокуратура за преследване на организирана престъпност и корупция, която между другото е компетентна да се произнася за престъпления, извършени от *структурирана група* от три или повече лица, която съществува определен период от време и действа с цел извършване на едно или повече престъпления, за които е предвидено наказание затвор от поне четири години, с цел пряко или косвено да придобие финансова или друга полза, както и за престъпления, извършени от *структурирана група* или престъпна организация в областта на Република Македония или други държави, или когато престъплението е

⁴³ Закон за полицията, Държ. вестник на Република Македония. бр.114/2006 и 6/2009.

подготвено или планирано в Република Македонија или в друга држава.

Законът за съдилищата⁴⁴ пък предвижда създаването на особено специализирано съдебно отделение (в Основния съд Скопие I – Скопие) за разглеждане на действия от областта на организираната престъпност и корупцията за цялата територия на страната. Специализираното съдебно отделение е компетентно да съди и за следните престъпления: престъпления, извършени от *структурирана група* от три или повече лица, която съществува определен период от време и действа с цел да извършва едно или повече престъпления, за които е предвидено наказание лишаване от свобода за най-малко четири години, с цел пряко или косвено да получи финансова или друга облага, а също така и за престъпления, извършени от *структурирана група* или *престъпна организация* на територията на Република Македонија или други страни, или когато престъплението е подготвено или планирано в Република Македонија или в друга држава ... (чл. 32). От друга страна Законът за полицията⁴⁵ в чл. 18 дава следното определение: “В Централните полицейски служби функционира Отдел за организирана престъпност за предотвратяване и разкриване на престъпления, за които наказателното преследване се предприема служебно, извършени от *организирана група* от поне трима души, която действа определен период с цел да осъществи (пряко или косвено) финансова или друг вид материална облага и която ще извърши едно или повече престъпления, както и за други престъпления, за които със закон се предвижда наказание лишаване от свобода за срок от поне четири години.” На пръв поглед определението съответства на това, съдържащо се в гореспоменатото законодателство, въпреки че изглежда недостатъчно ясна волята на законотвореца, който на едно място използва термина *структурирана група* или *престъпна организация*, а след това оперира с понятието “*организирана група*”! Нещо повече, определението, съдържащо се в Закона за полицията, е разширено и върху други действия, които не са предвидени в Закона за прокуратурата и в Закона за съдилищата. Съгласно законовия текст, Отделът извършва дейности и за *откриване и предотвратяване на престъпления, които по своята същност са транснационални, както и за разкриване на организирани групи, които използват насилие и друг вид сила и натиск и се включват в легалните икономически дейности и корупционни действия, като*

⁴⁴ Закон за съдилищата, Държ. вестник на Република Македонија, бр. 58/2006; 62/2006; 35/2008 и 150/2010

⁴⁵ Закон за полицията, Държ. вестник на Република Македонија, бр. 114/2006 и 6/2009

създават условия за по-лесно усвояване на печалба и защита от съдебно преследване.

Преди всичко може да се отбележи, че това е една неясна разпоредба, поради което тя не е в състояние да определи дали действително става дума за международни престъпления (предвидени в международните конвенции), или пък за някои действия, в чието извършване присъства чуждестранен елемент. Не по-слаба критика заслужава и вторият елемент от тази (разширена) дефиниция: организирани групи, които използват насилие ...! Тревожен е фактът, че изнесените забележки (които бяха посочени още през 2007 г.), останаха “неотразени”, въпреки че елаборираните решения в последно време бяха новелирани на няколко пъти (вж. по-подробно *Камбовски и др. 2007, 30-33*). Но какво представляват законовите разпоредби, включени в Наказателния кодекс на Европейския съюз?

С нововъведенията в Наказателния кодекс от 2004 г.⁴⁶ са извършени промени в текста на разпоредбата на чл. 122, т.е. въведен е нов параграф 20 (с по-късните промени в Наказателния кодекс, ал. 28), съгласно който под *група, банда или друго престъпно сдружение или организация* се разбира *най-малко три лица, които се обединяват за извършване на престъпление, като в този брой влиза и организаторът на сдружението*. Промените и допълненията в Наказателния кодекс⁴⁷ също се движат в посока на реформиране на законовите разпоредби от областта на организираната престъпност и в този смисъл определят понятието “повече лица” – *най-малко три или повече лица, които се обединяват за извършване на престъпления* (чл. 122 ал. 3).

Обособената част на Наказателния кодекс на Македония съдържа общо 23 инкриминирани деяния, които опират до централния въпрос и са разположени в различни глави. Законите разпоредби са: посредничество при извършване на проституция (чл. 191 ал. 4); неразрешено производство и пускане на пазара на наркотични вещества, психотропни вещества и прекурсори (чл. 215 ал. 3); разбойничество (чл. 237 ал. 4); изнудване (чл. 258 ал. 2); пране на пари и други придобивки от престъпление (чл. 273 ал. 5); изработка и използване на фалшива кредитна карта (чл. 274 – б, ал. 4); незаконна търговия (чл. 277 ал. 2); контрабанда (чл. 278 ал. 4); нарушаване на права от индустриална собственост и неразрешено използване на чужда фирма (чл. 285 ал. 5); нарушаване на правото от регистрирано или защитено изобретение и топология на интегрални схеми (чл. 286 ал. 4);

⁴⁶ Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, Държ. вестник на Република Македония, бр. 19/2004

⁴⁷ Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, Държ. вестник на Република Македония, бр. 114/2009

въоръжен бунт (чл. 312); шпионаж (чл. 316 ал. 2); сдружаване за враждебна дейност (чл. 324 ал. 1 и 2); споразумение за извършване на престъпление (чл. 393); престъпно сдружение (чл. 394 ал. 1 и 2); терористична организация (чл. 394 – а, ал. 1 и 2); тероризъм (чл. 394 – б, ал. 6); финансиране на тероризъм (чл. 394 – в, ал. 4 и 5); неправомерно изработване, съхранение и търговия с оръжие или химични вещества (чл. 396 ал. 3); неправомерно преминаване на държавна граница (чл. 402 ал. 3); организиране на група и насърчаване за извършване на геноцид и военни престъпления (чл. 416 – а, ал. 1 и 2); организиране на група и насърчаване за извършване на престъпленията трафик на хора, търговия с непълнолетни лица и контрабанда с мигранти (член . 418 – в, ал. 1 и 2).

Един цялостен анализ на текста на законовите разпоредби, които съдържат “елементи на организираност”, води до заключението за постоянна непоследователност и очевидна разноликост на отделните изрази, използвани в текста на закона. Да обобщим: следвайки този подход, е очевидно, че не съществува никаква *градация* на различните форми за участие в извършването на престъпление от организиран тип, т.е. остава се с впечатлението, че законодателят в известна степен поставя знак за равенство между понятията сдружение, престъпно сдружение, престъпна организация, група, организирана група, банда и организирана мрежа от търговци или посредници. Значението на обекта на защита и размерът на наказанието при използване на правните термини остават извън търсенията, които детерминират наличието на подходящ, съответстващ законов модел. Що се отнася до категоризирането на хора (повече лица, събиране на хора, група от хора, престъпна организация!), е безспорно, че първите две категории лица значително се различават от останалите – нито една от тях няма елементи на организационна структура, вътрешна свързаност и общност на целите, които са съставни елементи на другите две категории! Също така в македонската практика като особено изразен (и неразрешим?) проблем се оказва различният анализа състава на престъпното сдружение (организация) – дали това е група, съставена от организатор и две други лица като задължително е доказването на съществуването на организатора на групата, или те може да бъдат най-малко три лица, които са се сдружили за извършване на престъпления без специално определяне (доказване) на това кой е лидерът. В този контекст специално трябва да се подчертаят различните гледни точки на ключовите институции в държавата, които непосредствено са призовани да прилагат законовите разпоредби – на Върховния съд на Република Македония (който многократно отменя и връща делата именно поради това, че не съществуват уеднаквени критерии!), на

Основната прокуратура и на Основната прокуратура за преследване на организираната престъпност и корупцията. В основата на тази идея стои необходимостта от спешно реформиране на съществуващите договорености с цел да се създаде ефективен механизъм, за да се предотврати по-нататъшното прекратяване на присъдите от Върховния съд на Република Македонија и негативната оценка на Европейската комисија поради наличието на множество нередности и неправилно прилагане на закона, придружени с висока степен на корупција. Поставянето на нова концептуална рамка, която да обхване основните елементи на понятието, означава внимателно и основно препрочитане на текста на закона, анализ на сравнителните решения и реципиране на тези, които отговарят на състоянието, условията и нуждите на национално равнище. Оформянето на законите решения и предприемането на подходящи мерки в тази сфера е в пряка връзка с установените международни стандарти и с необходимостта от тяхното прилагане в националното право, въпреки че изложените размисли насочват и към усещането, че и в международен план не съществуват единни и обединени стандарти, които третират тази проблематика, и то както по отношение на броя на лицата, така и по отношение на диапазона от действия, които съставят основната рамка.

Едно от възможните алтернативни решения е и приемането на специален закон за борба с организираната престъпност по примера на повечето наказателни законодателства (Италия, Германия, Португалия, Румъния, Албания, Сърбия и др.), като в закона на едно място ще бъдат систематизирани всички разпоредби с материалноправен и процесуалноправен характер, които регулират тази материя. Разбира се, не трябва да се изключи и възможността за евентуална намеса в чл. 122 ал. 28 от Наказателния кодекс на Република Македонија, където по недвусмислен, последователен и ясен начин радикално да се ревидира параграфът, отнасящ се до дефинирането на понятията група, банда или друго престъпно сдружение или организация. В тази насока задължително и последователно трябва да се направи разграничаване между различните престъпни групи, а като основен критерий да се вземе кохерентността на организацията. Изглежда, ще бъде необходимо математически прецизно да се дефинират ролите (йерархията) на участниците в престъпната група, както и определянето на наказанията за тях (оргагнизатор, член или принадлежащ към група). Не бива да се забравя за дерогацията на чл. 394 от Наказателния кодекс, който според всички показатели е анахронизъм от едно отминало време. Разпоредбите на Специалната част на Наказателния кодекс на Република Македонија, които се отнасят до тази проблематика, ще трябва изцяло да се структурират в съответствие с общите правила.

Във всеки случай, остава основното твърдение (забележка!), че вземането на незабавни решения в зависимост от обема и динамиката на движение на отделните форми на престъпления от една страна, и тяхното оформяне в съответствие с политическите искания и интереси от друга, може да произвежда само некачествени (“слаби”), несъвместими и дори абсурдни решения.

Библиографска справка:

1. **Арнаудовски, Л.** Криминология, Скопие, 2007.
2. **Арнаудовски, Л.** Към въпроса: дали у нас има организирана престъпност. Защита бр. 3/1994.
3. **Арнаудовски, Л.** Репресията във функцията на превенция на организираната транснационална престъпност. Издание: Организирана престъпност. Темпус и КАРДС, Скопие, 2002.
4. **Cyrille, F.** Organized crime: A comparison between The United States of America and Western Europe, Brit. J. Criminol., Vol. 30, No. 3, Summer, 1990.
5. **Elliot, M.** Zločin u savremenom društvu, Sarajevo, 1962.
6. **Finckenaue, O. J.** “Problems of Definition: What is Organized Crime?”
7. Trends in Organized Crime, vol. 8, No. 3, Spring 2005.
8. **Finkle, M.** Organized Crime in the United States: Trends and Issues for Congress, Congressional Research Service, December, 2010.
9. Izveštaj o stanju u organiziranom kriminalu, Vjeća Evrope, Decembar, 2005.
10. **Jacobs, B. J., Portnoi, D. D.** Combating organized crime with union democracy: a case study of the election reform in United States v. international brotherhood of teamsters, Loyola of Los Angeles Law Review, Vol. 42, 2009.
11. **Кайзер, Г.** Криминология, Скопие, 1996.
12. **Камбовски, В.** Правовата държава и организираната престъпност. Скопие, 1996.
13. **Камбовски, В.** Организирана престъпност, Скопие, 2005.
14. **Камбовски, В., Стояновски, Т., Калайджиев, Г., Джоѓо, Б., Деаноска, А., Илич, Д.** Борба срещу организираната престъпност в Република Македонија. Бюлетин бр. 3, ФИОМ, 2007.
15. National Legislation on Organized Crime, August 11, 1999, <http://www.uncjin.org/Documents/Crtoc/webtocid.pdf>
16. **Reid, S. T.** Crime and criminology, Ninth Edition, Boston, 2000
17. **Slobodan P.** Pojam i delatnosti organizovanog kriminaliteta, Fakultet političkih nauka, Univerziteta u Beogradu, 2004.

18. **Smith, M. J.** An International Hit Job: Prosecuting Organized Crime Acts as Crimes Against Humanity, *The Georgetown Law Journal*, Vol. 97, 2009.
19. Стратегија за реформа на наказателното право, Министерство на правосъдието на Македонија, Скопие, мај 2007, http://www.pravda.gov.mk/documents/strategija_kazneno.pdf
20. Suzbijanje organiziranog kriminaliteta (prvi dio), Pravni fakultet, Zagrebu, <http://www.pravo.hr>
21. **Von Lampe.** The concept of Organized Crime in Historical perspective, <http://people.freenet.de/kvllampe>.
Definitions of Organized Crime, <http://organized-crime.de/OCDEF>
22. Working together to combat organized crime, A Public Report on Actions under the National Agenda to Combat Organized Crime, Canada, 2006, http://www.publicsafety.gc.ca/prg/le/oc/_fl/ogcrime06_e.pdf

Правни източници (национална правна рамка):

1. Наказателен кодекс, в: Държавен вестник на Р. Македонија, No. 19/2004 – консолидиран; 81/2005; 60/2006; 73/2006; 7/2008; 139/2008; 114/2009).
2. Закон за прокуратурата, в: Държавен вестник на Р. Македонија, No. 150/2007 и 111/2008.
3. Закон за полицијата, в: Държавен вестник на Република Македонија, бр. 114/2006 и 6/2009.
4. Закон за съдилищата, в: Държавен вестник на Република Македонија, бр. 58/2006; 62/2006; 35/2008 и 150/2010.

Електронни източници:

<http://www.organized-crime.de/OCDEF1.htm#black>
<http://www.organized-crime.de/okdef.htm>
<http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=48516>
<http://www.scotland.gov.uk/Topics/Justice/crimes/organised-crime>
<http://www.rcmp-grc.gc.ca/oc-co/index-eng.htm>
<http://www.rcmp-grc.gc.ca/oc-co/tools-utiles-eng.htm>
http://www.bka.de/profil/broschueren/bka_profil_2008_englisch.pdf
[http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c111:s470:](http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c111:s470)
<http://laws.justice.gc.ca/eng/StatutesByTitle/C.html?rp17=C-38.8>
<http://laws.justice.gc.ca/en/E-23.01/>
[http://www.legislation.sa.gov.au/LZ/C/A/SERIOUS%20AND%20ORGANISED%20CRIME%20\(CONTROL\)%20ACT%202008/CURRENT/2008.13.UN.PDF](http://www.legislation.sa.gov.au/LZ/C/A/SERIOUS%20AND%20ORGANISED%20CRIME%20(CONTROL)%20ACT%202008/CURRENT/2008.13.UN.PDF)

<http://www.law.by/work/engportal.nsf/6e1a652fbefce34ac2256d910056d559/389def82c8f4547dc2256dc0005069c1?OpenDocument>
<http://www.uncjin.org/Doquments/Crtoc/webtocid.pdf>
<http://laws.justice.gc.ca/en/W-11.2/>
<http://www.fas.org/sgp/crs/misc/R40525.pdf>
<http://laws.justice.gc.ca/en/P-24.501>
<http://laws.justice.gc.ca/PDF/Statute/C/C-46.pdf>
<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/C-38.8/index.html>
<http://www.mhlw.go.jp/houdou/2005/08/h0810-1.html>
<http://rg.ru/2011/02/25/prdeli-anons.html>
<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/16257/preview>
<http://www.unodc.org/enl/showDocument.do?documentUid=444&node=docs&country=GRE&cmd=add>
<http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/eur/lxwerom.htm>
<http://cindemir.av.tr/legislation.html>
http://www.policija.si/portal_en/zakonodaja/pdf/PenalCode2007.pdf
<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/VoeStGB.pdf>
<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8881/preview>
<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/6684>
<http://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>
<http://www.business.hr/hr/Naslovnica/Politika/Broj-presuda-za-organizirani-kriminal-i-korupciju-u-2009.-porastao-138-posto>
<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=190&CM=8&DF=28/02/2011&CL=ENG>
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:164:0003:0003:EN:PDF>
<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/196.htm>
http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/CDPC/default_en.asp

Превод: Доц. д-р Антони Стоилов